

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

Emin ÇAMURCU*

ÖZET

Günümüzde işletmelerin finansman ihtiyacı had safhaya çıkmış durumdadır. Buna karşın, hukukumuzun çizdiği sınırlar içerisinde özellikle teminatlar bakımından çizilen sınırlar, işletme sahiplerinin finansmana erişimini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple kanun koyucu, rehin hukukunun temel prensiplerini esneterek alacaklara teminat olarak gösterilebilecek unsurları çeşitlendirme yolunu tercih etmiştir.

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun uyarınca taşınır rehinlerinde ilişkin olarak Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen zilyetliğin nakli şartı aranmaksızın taşınır rehni kurma imkanı getirilmiştir. Ancak hukukumuzun genel sisteminden ayrılan bu sözleşmenin tarafları sınırlandırılmış, bu sözleşmenin herkes tarafından yapılması engellenmek istenmiştir. Bu kapsamda rehin alacaklısı olabilecek kişiler kredi kuruluşları, tacirler ve esnaflar olarak belirlenmiştir. Tacirlerin ve esnafların rehin alacaklısı olabilmesi için rehin borçlusunun da tacir ya da esnaf olma şartı öngörülmüştür. Rehin borçlusu olabilecek kişilerin çerçevesi biraz daha geniş belirlenmiştir. Buna göre tacirlerin, esnafların, çiftçilerin, serbest meslek erbablarının ve üretici örgütlerinin taşınırlarını, zilyetliğin nakli şartına bağlı olmaksızın rehnedebilmeleri mümkün kılınmıştır.

Anahtar Kelimeler: rehin, taşınır rehni, ticari işletme rehni, kredi kuruluşu, tacir, esnaf, çiftçi, serbest meslek erbabı, üretici örgütü.

THE PARTIES OF CONTRACT FOR PLEDGE OF MOVABLES IN COMMERCIAL TRANSACTIONS

ABSTRACT

Nowadays, the need of finding new financing sources has become very important to business owners. However, within the boundaries of our law system, especially within the boundaries of the terms of collateral, it is difficult for business owners to access to finance. For this reason, the legislator has preferred to diversify the elements that can be shown as collateral by bending the basic principles of the pledge law.

* Arş. Gör.İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi. e-posta: emincamurcu@gmail.com.

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 08/06/2017

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 06/11/2017

Law on Pledge of Movables in Commercial Transactions (Law No: 6750) was entered into force on 1 January 2017. In accordance with this law, it is possible to establish a pledge of movable without the condition of transferring the possession stipulated by the Turkish Civil Code for the pledges of movables. However, this contract, which differs from the general system of our law, is limited in terms of parties and the principle aim is to prevent this contract from being signed by everyone. In this context, the persons who are able to be pledgee are defined as credit institutions, merchants and tradesmen. For the merchants and tradesmen to be creditors of the pledge, it is necessary that the debtors of the pledge must also be a merchant or a tradesman. The framework of those who may be pledger is defined in a broader way. This law has made it possible for traders, tradesmen, farmers, self-employed professionals and producer organizations to pledge freely their movables without the condition of transferring the possession.

Keywords: *pledge, pledge of movables, pledge of commercial enterprise, credit institution, merchant, tradesman, farmer, self-employed professionals, producer organization.*

Giriş

Ekonomik faaliyetler gerçekleştirilirken, faaliyeti yürütenlerin sahip oldukları öz kaynakları zaman zaman faaliyetin devamlılığı açısından yeterli olmamaktadır. Bu durumda bu ekonomik birimlerin dış kaynaklardan finansman sağlama ihtiyacı doğmaktadır. İşte bu noktada, ülkelerin ekonomik yapısını regüle eden kamu kurumları, bu ihtiyacı karşılamak bakımından çeşitli yöntemler kullanabilmektedir. Devlet, işletmelerin duyduğu bu finansman ihtiyacını KOSGEB¹ ve benzeri kurum yada kuruluşlar aracılığıyla doğrudan destekleyerek giderebileceği gibi, özel hukuk kişileri arasındaki hukuki ilişkileri de yeniden şekillendirerek finansmana erişimi kolaylaştırabilmektedir.

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (“TİTRK”) da devletin finansmana erişimde kolaylık sağlama amacını gerçekleştirmeye yönelik düzenlemelerden birisidir. Nitekim kanunun genel gerekçesinde finansmana erişimde güvence olarak getirilebilecek alternatif unsurlar yaratmak suretiyle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansmana erişiminde kolaylık sağlanacağı belirtilmektedir.

Gerçekten, Türk Medeni Kanunu’nun taşınır rehnine ilişkin hükümleri incelendiğinde, rehin hakkının tesis edilebilmesi için rehin konusu taşını-

¹ T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.

rın zilyetliğinin rehin alana devredilmesi gerektiği düzenlenmektedir. Ancak bu şartın yerine getirilmesi halinde, ekonomik birimlerin faaliyetlerine devam edebilmeleri oldukça zorlaşacak ve hatta imkânsızlaşacaktır. Bu sebeple TİTRK hükümleri ile, bazı kişilere taşınırını teslim etmeden rehin verme imkanı sağlanmıştır. Esasen bu düzenlemenin benzeri, 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda ("TİRK") da mevcuttu. Ancak bu kanunda, taşınır malların tek tek rehnedilmesi kural olarak mümkün olmayıp, ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulacağı fikri hakimdi. Ayrıca rehin verebilecek kişiler de sadece tacir ve esnaflarla sınırlandırılmıştı. TİTRK hükümlerinin yürürlüğe girmesiyle birlikte, zilyetliğin devri şartına bağlı olmadan taşınırın rehnedilmesi mümkün kılındığı ve rehin verebilecek kimselerin çerçevesinin genişletildiği görülmektedir. Bu çalışmada, sadece TİTRK hükümleri çerçevesinde akdedilecek olan taşınır rehni sözleşmesine kimlerin taraf olabileceği incelenecek, bu konuda değerlendirmelere yer verilecektir.

I. Taraflardan Birinin Kredi Kuruluşu Olduğu Taşınır Rehni Sözleşmeleri

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin tarafları, TİTRK m. 3'te düzenlenmektedir. Bu hüküm rehin sözleşmesini taraflarını iki farklı ihtimal üzerine ele almaktadır. Bunlardan birincisi, rehin alanın bir kredi kuruluşu olduğu ihtimaldir. Bu ihtimalde, rehin verebilecek olan kişilerin çevresi, mülga TİRK hükümlerine nazaran daha geniş tutulmuş, tacirler ve esnaflara ek olarak çiftçiler, üretici örgütleri ve serbest meslek erbabına da bu imkan tanınmıştır.

A. Rehın Alan

1. Kredi Kuruluşları

Ticari işletmelerin rehnedilebilmesine imkan tanıyan ve TİTRK'in yürürlüğe girmesiyle birlikte mülga hale gelen TİRK hükümlerinde lehine rehin verilebilecek kişiler özel olarak sayılmaktaydı ve bu kanun uyarınca da kredi kuruluşlarının lehine ticari işletme rehninin kurulması mümkündü. Ancak kredi kuruluşu kavramından ne anlaşılması gerektiği bu kanunda düzenlenmemişti. Doktrindeki bir görüş, kanunda yer alan kredi kuruluşu kavramı ile anonim şirket şeklinde kurulmuş olan bankaların kastedildiğini savunmaktaydı².

---

² Sabih ARKAN, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara 2014, s. 49; Ercüment ERDEM, *Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar*, *Bankacılar Dergisi*, Y. 2011, S. 76, s. 45. Fatih BİLGİLİ/ Ertan DEMİRKAPI, *Ticari İşletme Hukuku*, Bursa 2012, s. 43; Metin TOPÇUOĞLU/ Ömer ÇON, *Ticari İşletme Rehninde Rehın Alacaklısının Korunması*, *TBB*, Y. 2011, S. 93, s. 191. Bu görüşü savunan yazarların bir kısmı, bankalar arasında dahi bir ayrıma

Bununla birlikte bir diğer görüş, bu kavramın geniş yorumlanması gerektiğini, Bankacılık Kanunu uyarınca kurulan bankaların yanı sıra 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca kurulmuş bulunan finansman şirketlerinin de kredi kuruluşu olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmekteydi³.

TİTRK hükümleri uyarınca da kredi kuruluşları, zilyetliğin nakli şartına bağlı olmayan taşınır rehni kurulabilecek kişiler arasında düzenlenmiş olup, TİRK hükümlerinden farklı olarak bu kanunda kredi kuruluşu kavramının hangi müesseseleri içerdiği açıkça düzenlenmiştir.

Kredi kuruluşu kavramı TİTRK m. 2. f. 1 bent (e)'de tanımlanmakta olup, bu tanıma göre kredi kuruluşu kavramı; 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşları, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşları ve kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları ifade etmektedir.

a) Bankacılık Kanunu Uyarınca Faaliyet Gösteren Bankalar ve Finansal Kuruluşlar

aa. Bankalar

Bankacılık Kanunu m. 3 uyarınca, bu kanunda düzenlenen banka kavramı, mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını ifade etmektedir.

---

giderek, sermaye şirketi özelliğini haiz olmayan bankaların, TİRK hükümleri kapsamına dahil edilemeyeceğini savunmaktaydı. İlgili görüş için bkz. Seza REİSOĞLU, **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara 1977; Şaban KAYIHAN, **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul 1996, s. 29; Mehmet Serkan ERGÜNE, **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu**, İstanbul 2002 s. 65, Dn. 27.

Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında TİRK m. 2'de belirtilen kredi kuruluşu kavramını dar yorumlamayı tercih etmiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir: "Rehin alan C...A.Ş. sermaye şirketi olarak kurulmuş bir şirket olmakla beraber, bir kredi müessesesi değildir. Aracı sermaye şirketlerinin, ihracatı teşvik amacıyla, ürünlerini pazarladıkları kuruluşlara döviz kredi açmalarına olanak tanınması, bunların kredi müessesesi olarak kabulünü gerektirmeyeceği açıktır. 1447 sayılı Kanunun 2. maddesinde sınırlı olarak belirtilen ticari işletme rehni karşılığı kredi verecek kuruluşların kapsamının, kararname veya tebliğ ile genişletilmesine veya değiştirilmesine imkan tanıyan yetki de verilmemiştir." İlgili karar için bkz. Yarg. 11. HD., T. 29.11.1985, E. 1985/5322, K. 1985/6571. Kararın alındığı yer: www.kazanci.com)

³ Abuzer KENDİGELEN (Hüseyin ÜLGEN/Mehmet HELVACI/Arslan KAYA/Füsün NOMER ERTAN), **Ticari İşletme Hukuku**, İstanbul 2015, s. 230, § 434.

Mevduat bankaları, Bankacılık Kanunu çerçevesinde kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir (Bankacılık Kanunu m. 3).

Katılım bankaları ise Bankacılık Kanunu'na göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini karşılamaktadır (Bankacılık Kanunu m. 3). Katılım bankaları mevduat bankalarından farklı olarak faiz dışı bankacılığı hedef tutan, kâr ve zarara katılma esasına göre hareket eden bir banka türü olup, kuruluş amacı faiz kavramına sıcak bakmayan kişi ve kurumların sahip oldukları mevduatın toplanmasını sağlamaktır⁴.

Kalkınma ve yatırım bankaları ise, Bankacılık Kanunu kapsamında mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir (Bankacılık Kanunu m. 3).

Mevduat ve katılım bankaları, Bankacılık Kanunu'nda da açıkça birer kredi kuruluşu olarak ifade edilmiş olup, TİTRK hükümleri çerçevesinde değerlendirileceği konusunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Bankacılık Kanunu m. 3'te yapılan kredi kuruluşu tanımlamasında sadece mevduat ve katılım bankalarına yer verilmiş, kalkınma ve yatırım bankaları bu kapsamda değerlendirilmemiştir. Şu durumda kalkınma ve yatırım bankalarının özel olarak incelenmesi yerinde olacaktır.

Yatırım ve kalkınma bankaları kanunda yer alan tanımında da açıkça ifade edildiği üzere, mevduat veya katılım fonu toplayamıyor olsa da, üçüncü kişilere kredi kullanılmak başlıca faaliyetleri arasında yer almaktadır. Buna rağmen Bankacılık Kanunu'nda kredi kuruluşu olarak nitelendirilmemiştir. Bankacılık Kanunu'nda yapılan düzenlemede kredi kuruluşu olarak yer alması dahi, yatırım ve kalkınma bankalarının TİTRK hükümleri çerçevesinde kredi kuruluşu olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Zira TİTRK m. 3 bent (e)'de yapılan kredi kuruluşu tanımında, Bankacılık Kanunu kapsamındaki finansal kuruluşların da kredi kuruluşu olduğu düzenlenmiş olup, Bankacılık Kanunu m. 3'te finansal kuruluş tanımı yapılırken yatırım ve kalkınma banka-

---

⁴ Seza REİSOĞLU, **Bankacılık Kanunu Şerhi**, C. I, Ankara 2015, s. 244.

larının birer finansal kuruluş olduğu açıkça düzenlenmiştir. Bu türdeki bankalar bu tanım dışında bırakılsaydı bile, yine de TİTRK hükümleri çerçevesinde kredi kuruluşu olarak değerlendirilmesi mümkün olurdu. Zira, TİTRK md. 3'te yapılan kredi kuruluşu tanımlamasında, kredi veya kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşların da kredi kuruluşu sayılacağı düzenlenmiş olup, Bankacılık Kanunu uyarınca yatırım ve kalkınma bankalarının kredi vermeye yetkili olduğu açıkça düzenlendiğinden, bu bankalar TİTRK hükümleri çerçevesinde kredi kuruluşu olarak nitelendirilmelidir.

ab.Finansal Kuruluşlar

Finansal kuruluş kavramı da Bankacılık Kanunu m. 3'te tanımlanmaktadır. Bu hükme göre, kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya Bankacılık Kanunu'nda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketlerini kapsamaktadır. Bu tanımlamada yer alan kurum ve kuruluşların tamamının kredi kuruluşu olarak kabul edilmesiyle birlikte TİTRK hükümleri çerçevesinde rehin alacaklısı olabilecek şirket türlerinin oldukça genişlediği görülmektedir.

b) Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren kuruluşlar

Finansal kiralama kavramı FKFFŞK m. 3 bent ç'de tanımlanmakta olup, bu hükme göre bir finansal kiralama sözleşmesine dayalı olmak koşuluyla, ilgili mevzuatı uyarınca yetkilendirilen kiralaayan tarafından finansman sağlamaya yönelik olarak bir malın mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi; kiracıya kira süresi sonunda malın rayiç bedelinden düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması; kiralama süresinin malın ekonomik ömrünün yüzde sekseninden daha büyük bir bölümünü kapsaması veya finansal kiralama sözleşmesine göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin toplamının malın rayiç bedelinin yüzde doksandan daha büyük bir değeri oluşturması hâllerinden herhangi birini sağlayan kiralama işlemi finansal kiralama olarak adlandırılmaktadır.

Bu faaliyet çerçevesinde, sözleşmenin konusunu oluşturan malın mülkiyeti kiralayana aitken, malın kullanım hakkı kiracıya aittir. Bu sözleşme sayesinde kiracı, bir mala ihtiyaç duymasında rağmen o malı satın alacak ekonomik güce sahip değilse, finansal kiralama modeliyle ihtiyacını karşılamaktadır. Hatta FKFFŞK m. 23 uyarınca taraflar, sözleşme süresinin sonunda

kiracıya sözleşme konusu malı satın alma hakkını tanıyabilirler. Bu sözleşme modeli sayesinde ticari faaliyet gerçekleştiren kişiler, uygun finansmanı kolayca elde ederek, kolaylıkla yatırım yapabilme imkanına sahiptirler⁵.

Factoring kavramı, vadeli satış yapan gerçek veya tüzel kişilerin, gerçekleştirmiş oldukları mal ve hizmet satışlarından doğan alacak haklarını üçüncü bir kişiye satarak kısa vadede kendine kaynak sağladığı bir finansman yöntemi olarak tanımlanmaktadır⁶. Factoring işlemi sayesinde, alacak hakkı doğmuş olmasına rağmen vadesi henüz gelmediğinden kendisine nakit akışını sağlayamayan kişiler, vadesi henüz gelmemiş alacağını satarak kendilerine fon yaratmış olmaktadır⁷. İşte bu işlemde vadesi henüz gelmemiş alacağı satın alan kişiler faktor olarak adlandırılmakta, bu amaçla kurulan şirketler faktöring şirketi olarak tanımlanmaktadır.

Finansman sözleşmesi, FKFFŞK m. 39'da tanımlanmakta olup, bu tanıma göre, her türlü mal veya hizmet alımının, malı veya hizmeti satın alan gerçek veya tüzel kişinin nam ve hesabına mal veya hizmetin teslim veya temini ile birlikte doğrudan satıcıya ödeme yapılması suretiyle kredilendirilmesini öngören bir sözleşme olarak tanımlanmaktadır. Sözleşmenin kanuni tanımında da görüldüğü üzere finansmanı sağlayan finansman şirketi, sözleşme konusu mal veya hizmeti satın alan kişinin nam ve hesabına hareket etmekte, doğrudan temsil esasları çerçevesinde hukuki işlemi gerçekleştirmektedir. Bu işlemi yaparken ilgili mal veya hizmetin bedelini finansman şirketi ekonomik olarak kendisi öderken, yapılan hukuki işlem neticesinde malın mülkiyet hakkı sahibi ya da hizmetin alacaklısı finans sözleşmesinin diğer tarafı olan kişi olmaktadır. Bu işlem neticesinde, finansman şirketi sözleşmenin karşı tarafına bir kredi sağlamakta, onun faaliyetlerini finanse etmektedir.

Bu açıklamalar ışığında açıkça görülmektedir ki, finansal kiralama, faktoring ve finansman sözleşmelerinin tümü karşı taraf açısından bir finansman sağlama aracı olarak kullanılmak üzere öngörülmüş olup, yatırımcıya bir nevi kredi sağlama imkanı yaratmaktadır. Bu sebeple, bu faaliyetleri gerçekleştiren şirketlerin sağladıkları kredilerin karşılığında ortaya çıkan risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla TİTRK hükümleri çerçevesinde kredi kuruluşu

---

⁵ Atilla ALTOP, **Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi**, Ankara 1990, s. 16; Nuray ERGÜL/Sezai DUMANOĞLU, **Finansal Kiralama Sözleşmesi**, İstanbul 2003, s. 11; Murat TOPUZ, **Finansal Kiralama Sözleşmesi**, Ankara 2013, s. 48.

⁶ M.Vefa TOROSLU, **Hukuksal ve Finansal Açıdan Factoring**, İstanbul 2011, s. 1.

⁷ TOROSLU, s. 1.

olarak değerlendirilmiş ve dolayısıyla bu kanun hükümleri çerçevesinde taşınır rehnine imkan verilmiştir.

c) Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurum ve Kuruluşlar

Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları da birer kredi kuruluşu sayılmış ve TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni kurabilecekleri kabul edilmiştir. TİTRK hükümlerinde, kredi ve kefalet sağlayan kurum ve kuruluş kavramları ile kastedilenin ne olduğu düzenlenmiş değildir. Bu kavram Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 31.12.2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıklarının Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik” hükümlerinde tanımlanmaktadır. Bu Yönetmelik’in 4. maddesinde kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar kavramının, tabi oldukları mevzuat uyarınca kredi ve kefalet sağlamaya yetkili kamu veya özel kurum ve kuruluşlarını ifade ettiği belirtilmiştir.

Tabi oldukları mevzuat uyarınca kredi ve kefalet sağlamaya yetkili olan özel kuruluşlara örnek olarak kredi kooperatifleri verilebilir. Gerçekten 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun birinci maddesinde yer alan tanıma göre, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir. Bu tanım çerçevesinde, ortaklarına kredi ve kefalet sağlamak üzere kooperatiflerin kurulabileceği kabul edilmektedir. Bu şekilde faaliyet gösteren kooperatiflerin, TİTRK hükümleri çerçevesinde değerlendirilmesi, kooperatifin vermiş olduğu kredilerin teminatlandırılması ve krediyi alan ortakların ekonomik faaliyetlerine rehin verdiği taşınırlar ile devam edebilmesi açısından yerinde bir düzenleme olmuştur.

Mülga TİRK hükümlerinde, tüm kooperatiflerin ticari işletme rehinde rehin alan tarafında olabileceği kabul edilirken, TİTRK hükümlerinde bu konuda genel bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir. Bu sebeple kooperatiflerin rehin alabilip alamayacağına ilişkin bir değerlendirme yapabilmek için ikili bir ayrıma başvurmak gerekmektedir. Karşı tarafın serbest meslek erbabı, çiftçi ya da üretici olduğu hallerde, bir kooperatifin rehin alan durumunda olabilmesi için, kredi ve kefalet kooperatifi olması zorunludur⁸. Ancak, TTK

⁸ Gökhan ANTALYA/Faruk ACAR, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 19. Mülga TİRK döneminde **Erdem**, tüm kooperatiflerin ticari işletme rehni sözleşmesinde rehin

m. 124/1 ve m. 16/1 hükümleri gereği kooperatifler tacir sayıldığından, karşı tarafın tacir ya da esnaf olduğu hallerde, herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın TİTRK hükümleri çerçevesinde rehin alabileceği kabul edilmelidir.

Tabi oldukları mevzuat uyarınca kredi ve kefalet sağlamaya yetkili olan kamu kuruluşlarına örnek olarak ise, 6741 sayılı “Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile kurulan Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi’nin verilmesi mümkündür. Gerçekten, bu şirketin kuruluş kanununda, ikinci maddesinde şirketin faaliyet konusu belirtilmiş ve faaliyet konularından birisi olarak “*her türlü proje geliştirme, projeye dayalı kaynak yaratma, dış proje kredisi sağlama ve diğer yöntemlerle kaynak temini işlemlerini*” yapabileceği belirlenmiştir. Şu durumda, Türkiye Varlık Fonu Anonim Şirketi’nin tabi olduğu mevzuat çerçevesinde kredi sağlamaya yetkili olduğundan bahisle, vereceği kredilerde teminat olarak TİTRK hükümleri çerçevesinde rehin alabileceğini kabul etmek gerekmektedir.

B. Rehin Veren

1. Tacir

Tacir kavramı ticaret hukukunun merkez kavramlarından birisi olup, zilyetliğin alacaklıya nakli söz konusu olmaksızın taşınır rehni yapabilecek kişilerin tespiti açısından da önemli bir noktada yerini almıştır. TİTRK m. 2 hükmü, tacir kavramının 6102 Sayılı TTK hükümlerine göre belirleneceğini ifade etmektedir. Tacir kavramı, TTK m. 12 vd. hükümlerinde düzenlenmektedir. Kanun, tacir kavramını gerçek kişiler ve tüzel kişiler hakkında bir ayırım yaparak, farklı hükümler altında ele almıştır.

a) Gerçek Kişi Tacirler

TTK m. 12 f. 1 hükmünde gerçek kişi tacir tanımlanmakta olup, buna göre “*bir ticari işletmeyi, kısmen de olsa, kendi adına işleten kişiye tacir denir*”. Kanunda yapılan bu tanımdan yola çıkılarak, bir gerçek kişinin tacir sıfatına sahip olabilmesi için gerekli olan unsurların şu şekilde tespit edilmesi mümkündür: bir ticari işletmenin mevcudiyeti, ticari işletmenin kısmen dahi olsa bir kişi tarafından kendi adına ve hesabına işletilmesi⁹.

---

alan konumunda olabilmesini eleştirmekte, ileride yapılacak olan bir değişiklik halinde sadece kredi ve kefalet kooperatiflerinin rehin alabilmesine imkan tanınması gerektiğini savunmaktadır. İlgili görüş için bkz. ERDEM, s. 45.

⁹ ARKAN, s. 113; NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 258,

Kanunda yapılan tanımdan açıkça anlaşıldığı üzere, tacir sıfatının kazanılabilmesi için işletilen ticari işletmenin ticaret siciline kayıtlı olması zorunlu değildir¹⁰. Şu hâlde ticari işletmesi ticaret siciline kayıtlı olmayan gerçek kişi tacirlerin TİTRK hükümleri kapsamında rehin alabilip alamayacağına ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mülga TİTRK m. 1 uyarınca, bir ticari işletme üzerinde ticari işletme rehni kurulabilmesi için, ticari işletmenin ticaret siciline kayıtlı bir işletme olması gerekmektedir¹¹. TİTRK hükümleri incelendiğinde görüldüğü üzere, bu kanun hükümlerinin uygulanabilmesi için mülga TİTRK m. 1'de öngörüldüğü gibi ticari işletmenin ticaret siciline kayıtlı olması gerektiğine dair genel bir düzenleme öngörülmemiştir. Şu durumda ticari işletmesini tescil ettirmeyen tacirlerin, TİTRK hükümleri uyarınca taşınır rehni kurabilmelerinin mümkün olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir.

TİTRK m. 5 f. 2'de yer alan düzenlemede, bir ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulduğu takdirde söz konusu rehlin ticaret siciline bildirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu hükümde yola çıkılarak bir tacirin ticari işletmesinin tamamı üzerinde rehin tesis edebilmesi için o ticari işletmenin ticaret siciline kayıtlı olmasının zorunlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tacirin, ticari işletmesinin tamamını rehnetmeyip, TİTRK m. 5 f. 1'de öngörülen diğer malvarlığı unsurları üzerinde rehin kurmak istediği takdirde, ticari işletmenin tescil edilmiş olması şartının aranıp aranmayacağına ayrıca inceleme konusu edilmesi gerekmektedir. Bu konuda yorum yaparken, rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu hususların düzenlendiği TİTRK m. 4 f. 6'dan yararlanılması mümkündür. Bu hükmün (a) bendinde, rehin sözleşmesinin tarafı olan kişilerin sözleşmeye yazması gerekli olan bilgiler yer almaktadır. Örneğin, çiftçilerin rehin sözleşmesi yapmaları halinde, çiftçi kayıt sistemi numarasının sözleşmeye derç edilmesi zorunlu kılınmıştır. Ancak, tacirler hakkında bu konuda bir düzenleme yapılmamıştır. İlgili maddenin (a)

§ 488; Reha POROY/Hamdi YASAMAN, **Ticari İşletme Hukuku** İstanbul 2017, s. 123 vd. ; Ali BOZER/Celal GÖLE, **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara 2017, s. 64-65; Oruç Hami ŞENER, **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara 2016, s. 153; Rıza AYHAN/Mehmet ÖZDAMAR/Hayrettin ÇAĞLAR, **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara 2017; s. 222-223. BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s.79.

¹⁰ ARKAN, s. 113; POROY/YASAMAN, s. 122.

¹¹ ARKAN, s. 48; KENDİGELEN (ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN), s. 232, § 436; Şeref ERTAŞ, Ticari İşletme Rehni, **DEÜHFD**, Y. 2005, **Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı**, C. 7, Özel Sayı, s. 44.

bendinin (1) numaralı alt bendinde, rehin sözleşmesinin tarafı ticari işletme ise MERSİS numarasının yazılmasının zorunlu olduğu ifade edilmektedir. Oysa hukukumuzda ticari işletmelere tüzel kişilik tanınmamış olup, bir ticari işletmenin bir sözleşmeye taraf olması mümkün değildir. Dolayısıyla bu düzenlemenin tam olarak neyi kastettiğini anlamak mümkün gözükmemektedir. Aynı hükmün iki numaralı alt bendinde ise, sözleşmenin tarafı gerçek kişi olduğunda, sözleşmede bu gerçek kişinin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının, adının, soyadının ve imzasının yer almasının yeterli olacağı öngörülmüştür. Kanunun bu düzenlemesi dikkate alındığında, başkaca genel bir düzenleme de olmadığından, ticari işletmesini tescil ettirmeyen gerçek kişi tacirlerin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzasıyla bir sözleşmenin tarafı olabileceği izlenimi ortaya çıkmaktadır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 31.12.2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan “Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik”in 9. maddesi, sözleşmeye konulması gereken hususları daha detaylı bir şekilde düzenlemiş olup, bu düzenlemede, ticari işletmeden bahsedilmemekte, sözleşmenin tarafının tacir olması halinde MERSİS numarasının sözleşmeye yazılmış olması zorunlu kılınmıştır. Bu hüküm dikkate alındığında ise, ticaret siciline kayıtlı olmayan tacirler MERSİS numarasına sahip olamayacağından, rehin sözleşmesine taraf olamayacakları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, TİTRK m. 4 f. 6 bent (a)’da düzenlenen gerçek kişi ile kastedilenin kim olduğu sorusu gündeme gelecektir. Esnaf, çiftçi ve üretici örgütü olması mümkün değildir, zira bu ihtimaller özel olarak düzenlenmiş gözükmemektedir. Bu durumda, kanunda gerçek kişi olarak yazan kavram sadece serbest meslek erbabını karşılama amacını mı taşımaktadır¹²?

Uygulamada ticari işletmesini tescil ettirmeyen tacirlerin tacir sıfatının tespit edilmesi noktasında ortaya çıkacak karışıklıkların önlenmesi bakımından ticari işletmenin tescil edilmiş olması şartı getirilmesi uygun bir çözüm olsa da, bu düzenlemenin kanun tarafından yapılması şüphesiz ki daha isabetli bir çözüm olurdu. Öte yandan, kanuni düzenlemede yer alan kavramların bir bütünlük arz etmesi açısından amacına uygun bir biçimde yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır. Gerçek kişi kavramı ile serbest meslek erbabı kastediliyorsa o açıkça yazılmalı, ticari işletme kavramı ile kastedilen tacir ise bu da en kısa zamanda düzeltilmelidir.

---

¹² Doktrinde **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, bu hükümde serbest meslek erbabının düzenlendiği çıkarımını yapmaktadır. İlgili görüş için bkz. AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, s. 186 Dn. 273.

aa. Tacir Sayılanlar

TTK m. 12 f. 1’de öngörülen düzenleme gereğince bir kişinin tacir sıfatını kazanabilmesi için ticari işletmenin işletiliyor olması gerekmektedir. Birlikte, aynı maddenin ikinci fıkrasında ticari işletme henüz işletilmeye başlanmış olmasa da bazı kimselerin tacir sayılacağından bahsedilmektedir. Bu hükme göre “*Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır.*” Ticari işletme işletmese dahi tacir sayılan kimseler, tacir olmanın sonuçları bakımından tacir gibi değerlendirilmekte ve kanun tarafından aynı hükümlere tabi kılınmaktadır¹³. Bu sebeple bu kimselerin, tacir olmanın külfetlerinden sorumlu olduğu gibi nimetlerinden de faydalanabileceği kabul edilmektedir¹⁴.

TİTRK hükümleri gereğince rehin verebilmek, tacirler açısından finansman sağlamak bakımından bir nimet teşkil etmekte olup, tacir sayılan kişiler tacir olmanın nimetlerinden faydalanabiliyor olduğundan, bu kişilerin TİTRK hükümleri uyarınca rehin verebileceğinin kabul edilmesi gerekirdi. Ancak TİTRK hükümleri, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik hükümleri ile birlikte değerlendirildiğinde bu konuda farklı bir sonuca varılmaktadır. Bu Yönetmelik hükümleri uyarınca, tacirlerin TİTRK çerçevesinde rehin sözleşmesi yapabilmesi için MERSİS numarasının sözleşmeye konulması zorunlu olarak öngörüldüğünden, tacir sayılanların hepsi değil, işletmesini ticaret siciline tescil ettiren ancak ticari işletmeyi işletmeye başlamayan kimselerin rehin sözleşmesi yapabileceğinden bahsetmek gerekmektedir.

ab. Tacir Gibi Sorumlu Olanlar

Gerçek kişiler açısından tacir kavramının tanımlandığı TTK m. 12’nin son fıkrasında yer alan düzenleme gereği, bazı kimseler ticari işletme işletmese ve hatta ikinci fıkra gereği tacir sayılmasa dahi, tacirler gibi sorumlu kılınmışlardır. Bu hükme göre “*bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılma-*

¹³ NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 260, § 493; POROY/YASAMAN, s. 123, § 168; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 80.

¹⁴ ARKAN, s. 117; NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 260, § 493; POROY/YASAMAN, s. 123; ŞENER, s. 158; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, s. 223; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 80.

yan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur.” Kanunun bu hükmünde “tacir sayılma” kavramı yerine “tacir gibi sorumlu olma” kavramı bilinçli şekilde kullanılmaktadır. Zira, herhangi bir ticari işletme işletmemesine rağmen tacir gibi davranan ya da ortada bir şirket bulunmamasına rağmen varmış gibi hareket edip ortak sıfatıyla işlem yapan kimseler tacir sıfatına sahip olamayacak ve dolayısıyla tacir olmanın nimetlerinden faydalanamayacaktır¹⁵. Ancak iyi niyetli üçüncü kişilerin, bu kimseler tarafından dış dünyada yaratılan tacir görünümüne duydukları güvenlerinin korunması gerektiği ve üçüncü kişileri aldatmaya yönelik olarak gerçekleştirilen bu eylemin karşılıksız kalmaması gerektiği düşüncesi ile bu kişiler iyi niyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu kılınmışlardır¹⁶. Yani, tacir olmanın nimetlerinden faydalanamamakla birlikte, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı tacir olmanın getirdiği tüm külfetlere tabi oldukları ifade edilmiştir.

Yapılan bu açıklamalar ekseninde, tacir gibi sorumlu olanların TİTRK hükümleri gereği taşınır rehni yapabilmesinin mümkün olup olmadığının ortaya konulması icap etmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, TİTRK hükümlerinin genel amacı, bu kanuna tabi kimselerin finansmana erişimini kolaylaştırmak olduğundan, bu kanun hükümlerinden faydalanmanın tacirler açısından bir nimet olarak kabul edilmesi gerektiği ortadadır. TTK’da yer alan düzenlemeler gereği, tacir olmayan ancak tacir gibi sorumlu olan kimseler tacir olmanın nimetlerinden faydalanamadığından, tacir gibi sorumlu olan kişilerin TİTRK hükümleri kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, şu da ifade edilmelidir ki, tacir gibi sorumlu olan kişilerden olmasının yanı sıra TİTRK m. 3’de sayılan ve bu kanun kapsamına alınan diğer gruplar arasında yer alan bir kimsenin TİTRK hükümleri uyarınca taşınır rehni yapabilmesinin mümkün olduğunun kabulü gerekmektedir. Şöyle ki bir kimse çiftçi, esnaf ya da serbest meslek erbabı iken, TTK m. 12 f. 3 kapsamına girecek bir takım davranışları sergilediği gerekçesiyle tacir gibi sorumlu kılınmış olsa, bu kimse her ne kadar tacir olmanın nimetlerinden faydalanamayacak olsa da çiftçi, esnaf ya da serbest meslek erbabı sıfatına sahip olduğu için TİTRK hükümlerine tabi taşınır rehni sözleşmesi yapabilecektir.

¹⁵ ARKAN, s. 114; NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 261, § 494; POROY/YASAMAN, s. 124; ŞENER, s. 153; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, s. 224; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 80.

¹⁶ ARKAN, s. 114; NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 261, § 494; BOZER/GÖLE, s. 64; ŞENER, s. 153.

ac. Küçük ve Kısıtlılar

Küçük ve kısıtlı kişiler adına yasal temsilcileri tarafından işletilen ticari işletmeler bakımından tacir sıfatının kime ait olduğu kanunda özel olarak düzenlenmektedir. TTK m. 13 hükmünde, küçük veya kısıtlı bir kişi adına ticari işletmeyi işleten kimsenin tacir sıfatına sahip olmayacağı, bu takdirde tacir sıfatının temsil edilen küçük ve kısıtlıya ait olacağı düzenlenmiştir. Ancak ilgili maddenin son cümlesinde cezaların şahsiliği prensibi çerçevesinde ceza sorumluluğu açısından bir farklılık yaratılarak, ceza hükümlerinin uygulanması bakımından yasal temsilcinin tacir gibi sorumlu olacağı ifade edilmiştir.

Küçük ve kısıtlılar adına işletilen bir ticari işletme yasal temsilci tarafından işletilmesine rağmen tacir sıfatı küçük ve kısıtlıya ait olduğundan, TİTRK hükümleri çerçevesinde yapılacak olan taşınır rehni sözleşmesinin tarafı da adına ticari işletme işletilen küçük ya da kısıtlı olacaktır. Ancak küçük ve kısıtlıların kendilerini borç altına sokan işlemleri tek başlarına yapmaları mümkün olmadığından, söz konusu rehin sözleşmesinin yasal temsilcileri aracılığıyla yapılacağından bahsetmek yerinde olacaktır¹⁷. Bu durum vesayet altındaki kimseler bakımından ayrı bir önem arz etmektedir. Zira velayet altındaki kimselerin yasal temsilcileri olan ana ve babalarının rızaları ile hukuki işlem yapılabilmesi mümkün iken, vesayet altındaki kimseler hakkında vasislerin bazı işlemleri yapabilmesi bakımından TMK m. 462 uyarınca vesayet makamının, TMK m. 463 uyarınca denetim makamının izni gerekmektedir¹⁸.

TMK m. 462, f. 1 bent (2) uyarınca “*olağan yönetim ve işletme ihtiyaçları dışında kalan taşınır veya diğer hak ve değerlerin alımı, satımı, devri ve rehnedilmesi*” işleminin geçerli olabilmesi için, vesayet makamının izni gerekmektedir. Bu izin, ilgili hukuki işlemin hüküm ifade edebilmesini sağlayan bir tamamlayıcı unsur niteliğindedir¹⁹. Dolayısıyla, vasi tarafından küçük ya da kısıtlı adına işletilen bir ticari işletmede, TİTRK hükümleri çerçevesinde küçük ya da kısıtlının taraf olduğu bir taşınır rehni sözleşmesi yapıldığı takdirde, bu işlem olağan yönetim ve işletme ihtiyaçlarını aşan bir nitelik arz ediyorsa, rehin sözleşmesinin geçerlilik kazanabilmesi için vesayet makamının izni gerekmektedir.

¹⁷ KAYIHAN, s. 26; Doktrinde **Ertas**, küçük ve kısıtlıların ne bizzat ne de temsilcileri vasıtasıyla ticari işletme rehni kuramayacağını savunmaktadır. İlgili görüş için bkz. ERTAŞ, s. 45.

¹⁸ Kemal OĞUZMAN/Özer SELİÇİ/Saibe OKTAY-ÖZDEMİR, **Kişiler Hukuku**, İstanbul 2016, s. 93; Mustafa DURAL/Tufan ÖĞÜZ, **Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku** İstanbul 2017, s. 85.

¹⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 93.

ad. Ticaret Yapmaktan Men Edilenler

Bazı kişilerin sahip oldukları kişisel durumları veya gerçekleştirmekte oldukları meslek ve görevlerinden dolayı yahut yapılan işin taşıdığı özel nitelikler sebebiyle, bir ticari işletme işletilebilmesi için hukuken izin alınması zorunlu olabilir ya da bu kişilerin ticari işletme işletmeleri tümüyle yasaklanmış olabilir. Hukukun kendilerine kıldığı yasağa aykırı bir şekilde ya da bir kişinin ya da resmi bir makamın iznine gerek olmasına rağmen izin veya onay alınmadan bir ticari işletme işleten kişiler TTK m. 14 uyarınca tacir sayılmışlardır.

Kanunun bu hükmü çerçevesinde ilgili ticari işletmeyi işletebilmek için gerekli hukuki prosedürleri tam olarak yerine getirmeyen veya hukuk düzeni tarafından ticari işletme işletmesi yasak olan kimseler tacir sıfatına sahip olduğundan, tacir olmanın nimetlerinden faydalanabileceğinden şüphe etmek gerekmektedir²⁰. Bu sebeple, bu kapsamda ticari işletme işleten kişilerin TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni sözleşmesi yapabileceğini kabul etmek yerinde olacaktır.

b) Tüzel Kişi Tacirler

Tüzel kişi tacirlere ilişkin olarak TTK'da öngörülen m. 16 hükmü, gerçek kişi tacirlerde olduğu gibi tanım vermek yerine hangi tüzel kişilerin tacir olarak kabul edileceğini saymak suretiyle belirleme yolunu tercih etmiştir.

aa. Ticaret Şirketleri

Bu çerçevede öncelikle ticaret şirketlerinden bahsedilmiş ve bu tüzel kişilerin başkaca herhangi bir koşul aranmaksızın tacir oldukları düzenlenmiştir. TTK m. 124 uyarınca ticaret şirketleri sınırlı sayıda olacak biçimde sayılmıştır. Bu hükme göre ticaret şirketleri kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif²¹ şirketlerden ibarettir. Ticari işletme işletip işletmedikleri önemli

---

²⁰ ARKAN, s. 118; ŞENER, s. 162.

²¹ Kooperatiflerin ticaret şirketi olup olmadığı hakkında mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde yapılan tartışmalar için bkz. ARKAN, s. 120-121; BOZER/GÖLE, s. 69 vd.

Kooperatifler, TTK m. 124'te açıkça ticaret şirketi olarak sayılmasına rağmen Yargıtay, vermiş olduğu güncel bir kararında kooperatiflerin kâr amacından ziyade sosyal yönü daha ağır basan ortaklıklar olduğunu belirtmek suretiyle kooperatiflerin tacir sıfatına sahip olmadığına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmında şu ifadelere yer verilmektedir: "Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesinde gösterilen bu tanımdan açıkça anlaşılacağı üzere kooperatiflerde amaç, diğer ticaret şirketlerinden farklı olarak kazanç elde etmek ve bunu ortakları arasında paylaşmak olmayıp, ortakların ekonomik menfaatlerini, özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını iş gücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak ve gidermektir. Kooperatifler, kâr-zarar amacından ziyade sosyal yönü ağır basan ortaklıklardır. Bu tanım ve amaç 2709

olmaksızın bu şirketler tacir olarak sayıldıklarından, TİTRK hükümleri çerçevesinde zilyetliğin nakli şartı aranmaksızın taşınır rehni sözleşmesi yapabileceklerdir. Mülga TİTRK hükümleri çerçevesinde ticari işletme rehni kurulabilmesi için, tescil edilmiş bir ticari işletmenin mevcudiyeti gerektiğinden, o kanun hükümlerine göre ticari işletme rehni kurulabilmesi için ticaret şirketlerinin ticari işletme işletmesi zorunluluğu söz konusu iken, TİTRK hükümlerinin yürürlüğe girmesiyle, kanunda öngörülen taşınır mallar tek başlarına rehin verilebileceğinden, artık ticaret şirketlerinin ticari işletme işletmeseler bile TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni sözleşmesi yapabileceklerinin kabulü gerekmektedir.

ab.Dernekler ve Vakıflar

Dernekler ve vakıflar kural olarak ekonomik bir amaç için kurulamazlar²². Bununla birlikte, ilgili kanuni düzenlemelerde derneklerin²³ ve vakıf-

sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 171. maddesinde "Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." şeklinde anlamını bulmuştur. Bu tanım ve düzenlemelere göre, yapı kooperatiflerini tacir kabul edip, tacir sıfatının sonuçlarıyla sorumlu tutmak mümkün değildir. Aksi bir kabul, kooperatiflerin ticari kazanç elde etme amacına yönelik hareket etmeleri sonucunu doğurur ki, bu durumun Anayasada dahi kendisine yer verilen kooperatifçiliğin amacına uygun düşmeyeceği açıktır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 124/1 maddesinde "Kooperatifler" ticaret şirketleri arasında sayılmış ise de, aynı maddenin 2. bendinde kooperatifler "Şahıs şirketleri" ve "Sermaye şirketleri" arasında gösterilmemiştir. TTK'nun 124. maddesinin 1 ve 2. bentleri ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesi birlikte değerlendirildiğinde yapı kooperatiflerinin "ticaret şirketi" olmadığı, sosyal niteliği ağır basan kendine özgü bir ortaklık olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, bu düzenlemelere benzer hükümler, 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nda da bulunmasına rağmen (md 18,136), Yargıtay'ın istikrar kazanan uygulamasında, yapı kooperatifleri tacir olarak kabul edilmemiştir." İlgili karar için bkz. Yarg. 15. HD., T. 23.06.2014, E. 2014/3693, K. 2014/4334. Aynı yöndeki diğer kararlar için bkz.: Yarg. 15. HD, T. 15.09.2014, E. 2014/2787, K. 2014/5195; Yarg. 23. HD, E. 2015/1147, K. 2016/3470. Kararların alındığı yer: www.kazanci.com.

²² DURAL/ÖĞÜZ, s. 274 ve 360; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, s. 224; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 84. Doktrinde bir görüşe göre, derneklerin ticari bir amaç için kurulamayacağı, ancak derneklerin aksine vakıfların ticari bir amaçla kurulabileceği ileri sürülmektedir. İlgili görüş için bkz. Jale G. AKİPEK/Turgut AKINTÜRK/Derya ATEŞ, **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku**, İstanbul 2016, s. 671. Bu konuya ilişkin olarak **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, mevcut hukuki düzenlemeler çerçevesinde vakıfların iktisadi amaçla kurulmasının mümkün olmadığını, ancak aile şirketlerinin devamlılığının sağlanabilmesi ve nesilden nesile aktarılabilmesi için vakıfların da iktisadi amaçla kurulabilmesine izin veren düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. İlgili görüş için bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s. 385-386.

²³ 5253 Sayılı Dernekler Kanunu m. 27.

ların²⁴, dernek tüzüğünde ya da vakıf senedinde öngörülen amacına ulaşabilmeleri için ticari işletme işletmelerine izin verildiği görülmektedir. Tüzel kişi tacirleri düzenleyen TTK m. 16'da ise, amacına ulaşmak için ticari işletme işleten dernek ve vakıfların tacir sıfatına sahip oldukları düzenlenmektedir.

Ticari işletme işleten dernek ve vakıflar kural olarak tacir sayıldığından, TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni sözleşmesinin tarafı olabileceklerinden şüphe edilmemelidir. Ancak ticari işletme işleten dernek ve vakıflara ilişkin genel kural konulduktan sonra, bu kurala da istisnalar getirildiği görülmektedir. TTK m. 16 f. 2 uyarınca kamu yararına çalışan dernekler²⁵ ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar²⁶ bir ticari işletme işletseler de tacir sayılmazlar. Bu halde, bu istisnalar kapsamındaki dernek ve vakıfların ise, genel kuralın aksine TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni sözleşmelerinin tarafı olamayacaklarını söylemek yerinde olacaktır. Bu nitelikteki dernek ve vakıfların tacir olmadıkları kabul edilmekle birlikte, bu tüzel kişilerin işlettikleri ticari işletmeler tek başlarına tüzel kişiliğe sahip olmamasına rağmen tacir olarak kabul edilmektedir²⁷. Şu durumda, bu şekilde işletilen ticari işletmelerin TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni sözleşmesi yapabilecekleri düşüncesi ortaya çıksa da, bu ekonomik birimlerin bir tüzel kişiliği olmadığından bir sözleşmeye taraf olabilmeleri teknik olarak mümkün gözükmemektedir.

ac. Kamu Tüzel Kişileri Tarafından Kurulan Kurum ve Kuruluşlar

Kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar TTK m. 16 f. 1 uyarınca tacir olarak kabul edilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus tacir niteliğinin kime ait olduğuna ilişkindir. Zira TTK m. 16 f. 2 uyarınca devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri bir ticari işletmeyi ister doğrudan doğruya kendisi işletsinler, ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi aracılığıyla işlet-

²⁴ 5737 Sayılı Vakıflar Kanunu m. 26.

²⁵ Kamu yararına çalışan dernek kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. DURAL/ÖĞÜZ, s. 270 vd.; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 598 vd.

²⁶ Bu nitelikteki vakıflar hakkında detaylı bilgi için bkz. DURAL/ÖĞÜZ, s. 333 vd.; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s. 675.

²⁷ ARKAN, s. 122; NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 266, § 507; ŞENER, s. 167-168.

sinler, tacir olarak kabul edilmeleri mümkün değildir. Burada tacir sıfatının, kanunda belirtilen kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlara ait olduğu kabul edilmektedir²⁸. Dolayısıyla bu kurum ve kuruluşların, tüzel kişilikleri bulunduğu takdirde TİTRK hükümleri çerçevesinde rehin sözleşmesi yapabileceklerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Ancak tüzel kişilikleri bulunmadığı takdirde, yukarıda tacir sayılmayan dernek ve vakıfların işlettikleri ticari işletmeler hakkında gündeme gelecek hukuki problematik burada da karşımıza çıkacaktır²⁹.

ad.Hakim Teşebbüs

Şirketler topluluğu başlığı altında düzenlenen TTK m. 195/5 hükmünde şirketler topluluğunda hakim konumda bulunan ekonomik birimin bir tüzel kişi olmak zorunda olmadığı, bir teşebbüsün de hakim konumda bulunabileceği ve bu takdirde de şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanabileceği düzenlenmektedir³⁰. Aynı hükümde, doktrinde hakim teşebbüs olarak nitelendirilen bu ekonomik birimin tacir sıfatına sahip olduğu ve tacir olmanın hükümlerine tabi olacağı da ifade edilmektedir³¹. Kanunda hakim teşebbüslerle de tacir sıfatı açıkça verilmiş olduğundan, hakim teşebbüslerin de TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni sözleşmelerine taraf olmalarının mümkün olduğundan bahsetmek gerekmektedir. Hakim teşebbüsün bir veya birden fazla gerçek kişiden oluşan bir teşebbüs olması halinde taşınır rehni sözleşmesinin tarafı olmasında herhangi bir hukuki problem doğmayacak olsa da, tüzel kişiliği bulunmayan bir ekonomik yapının hakim teşebbüs olması ve dolayısıyla tacir sıfatına sahip bulunması halinde bir sözleşmeye taraf olabilmesi hukuk tekniği bakımından mevcut hukuk düzenlemeleri çerçevesinde mümkün gözükmemektedir.

2. Esnaf

TİTRK m. 2’de yer alan tanımlar uyarınca esnaf kavramı 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu’na göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkarı ifade etmektedir. ESMKK m. 3’te esnaf kavramı tanımlanmakta olup, bu hükme göre “*esnaf ve sanatkar*: İster gezici ister sabit bir

²⁸ ARKAN, s. 126.

²⁹ NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 266, § 507; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, s.216.

³⁰ ARKAN, s. 127; ŞENER, s. 154.

³¹ NOMER ERTAN (ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA), s. 266, § 509.

mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri” ifade etmektedir.

Esnaf kavramı, benzer bir şekilde TTK m. 15’te de tanımlanmakta olup, iki tanım arasında öz bakımından bir farklılık olmamakla birlikte, TTK’da düzenlenen tanımda esnaf sıfatı tanımlanırken ekonomik faaliyet gerçekleştirilirken kişinin sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanması gerektiği ifade edilmiştir³². Bu farklılığın yanı sıra, elde edilmesi gereken gelirin sınırı bakımından da şekli bir farklılık yer almaktadır. TTK m. 15’de yapılan tanımda TTK m. 11’e atıf yapılmakta olup bu hükmün ikinci fıkrası uyarınca esnaf ile tacir işletmesi arasındaki gelir sınırının Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir kararname ile belirleneceği ifade edilirken, ESMKK m. 3’te Bakanlar Kurulu, kararnamesinden bahsedilmemekte, bir kişinin esnaf sayılabilmesi için, kazancının tacir ya da sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olmasını aranmaktadır. Bu farklılık sadece şekli olup, esasa ilişkin herhangi bir farklılık söz konusu değildir. Zira Bakanlar Kurulu tarafından bu konuya ilişkin çıkarılan kararnamenin başlığı Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına Dair Karar’dır³³. ESMKK ve TTK’da yer alan tanımların bir farklılık arz ettiği kabul edildiği takdirde TTK’nın sonraki kanun olması sebebiyle TTK’da yer alan tanıma öncelik verilmesi gerektiği tartışması gündeme gelebilecektir³⁴. Ancak TİTRK hükümleri uyarınca taşınır rehni kurabilecek kimselerin belirlenmesi bakımından bu minvalde yapılacak olan tartışmaların büyük bir önemi yoktur, zira TİTRK m. 2’de açıkça ESMKK’ya atıf yapılarak çerçeve belirlenmiş olduğundan, TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni kurulabilmesi için ESMKK’da yapılan tanımın dikkate alınması gerekmektedir³⁵.

³² TTK’da öngörülen bu kriter, bir ekonomik faaliyette sermayenin mi yoksa emeğin mi ağır basacağını tespitinde yaşanacak güçlükler bakımından sübjektif bir özellik arz ettiği ifade edilerek eleştirilmiştir. İlgili görüş için bkz. KENDİGELEN (ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN), s. 153, § 292.

³³ RG 21.07.2007 /26589.

³⁴ Doktrinde **Demirkapı**, TTK anlamında esnaf sıfatının belirlenmesinde ESMKK hükümlerinin değil, TTK hükümlerinin dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır. Ertan DEMİRKAPI, Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi, **GÜHFD**, C. XVII, Y.2013, Sa. 1-2, s. 411.

³⁵ ANTALYA/ACAR, s. 21.

ESMKK m. 68'de esnafın Esnaf ve Sanatkâr Sicili'ne kaydolmaları gerektiği kuralı öngörülmüş ve aynı maddenin üçüncü fıkrasında esnafın ilgili faaliyeti gerçekleştirebilmesi ve esnaf sıfatının kazanılabilmesi için sicile kaydolmalarının zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Hal böyle iken, esnaf sıfatının kazanılabilmesi ve dolayısıyla TİTRK hükümleri kapsamında taşınır rehni sözleşmesi yapılabilmesi için ilgili esnafın sicile kaydolmuş olması gerekip gerekmediği sorunsalı gündeme gelmektedir. Yani esnaf sıfatının kazanılabilmesi için, m. 3'te öngörülen unsurların bir araya gelmesinin yanı sıra sicile kaydolma şartı da aranacak mıdır?

Esnafın sicile kaydolma zorunluluğunu öngören ESMKK m. 68 f. 1 hükmü, sicile kaydolmamanın yaptırımını da düzenlemektedir. Bu hükmü göre, tescil zorunluluğunu yerine getirilmediği takdirde, yükümlülüğün yerine getirilmediğini tespit eden Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği durumu ruhsat vermekle yetkili ilgili kurum ve kuruluşlara iletir. Bunun üzerine ilgili kurum ya da kuruluş, sicil kaydı yapılan kadar tescil yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişinin faaliyetlerini durdurur. Yani tescil yükümlülüğünü yerine getirmeyen esnafın faaliyetlerine devam etmesi mümkün olmayacaktır.

Hukukumuzda taşınır rehnine ilişkin TMK m. 939 f. 1 hükmünde öngörülen genel kural uyarınca rehin hakkının tesis edilebilmesi için, rehne konu edilen taşınırın zilyetliğinin rehin alana devredilmiş olması gerekmektedir. Ancak ticaret hayatının devamlılığının sağlanabilmesi amacıyla önce TİRK ile başlayan daha sonra TİTRK ile devam eden uygulama gereği, tacirler ve esnafın faaliyetlerinde kullandıkları taşınır malların zilyetliğini rehin alana nakletmeksizin bu malları teminat göstererek kendine finansman sağlama imkanı getirilmiştir. Tacirler ve esnaf hakkında yaratılan bu istisnanın ana fikri, tacir ve esnafın faaliyetlerine devam etmek suretiyle borcunu ödeyebilmesini sağlamaktır. Esnafın TİTRK hükümleri gereği taşınır rehni kurabilmesinin mümkün olup olmadığına ilişkin değerlendirme bu husus göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere esnaf, tescil yükümlülüğünü yerine getirmedeği takdirde faaliyetlerinin durdurulması yaptırımını söz konusu olacaktır. Oysa TİTRK hükümleri, taşınırın zilyetliğini nakletmeksizin rehnedebilme imkanı sağlayarak işletme sahiplerinin rehin konusu taşınırını kullanarak faaliyetlerine devam edebilmesini hedeflemektedir. Yani TİTRK hükümlerinin amacına uygun bir şekilde işlev görebilmesi için öncelikle, faaliyetlerine devam edebilecek durumda olan bir işletmenin mevcudiyeti gerekmektedir. Tescil edilmemiş olan bir esnaf işletmesinin faaliyetleri ESMKK hükümleri

gereği her an durdurulabilecek konumda olduğundan, bu durumdaki işletmelerin TİTRK çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla esnafların TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni kurabilmesi için tescil edilmelerinin gerekli olduğunu kabul etmek gerekmektedir³⁶.

3. Çiftçi

Çiftçi kavramı, TİTRK m. 2’de yer alan tanımlar başlığı altında düzenlenmiş olup, bu hükme göre 5488 Sayılı Tarım Kanunu uyarınca faaliyet gösteren çiftçilerin kredi kuruluşları ile yapacakları taşınır rehni sözleşmelerinde TİTRK hükümlerinin uygulanabileceği ifade edilmiştir. Tarım Kanunu m. 3 f. 1 bent (ç)’te yer alan çiftçi tanımına göre, mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek veya tüzel kişiler çiftçi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım uyarınca, çiftçi sıfatının mevcudiyeti için gerekli olan şartlar şu şekilde ifade edilebilir: tarımsal üretimin varlığı, tarımsal işletme ile kişi arasında kanunda öngörülen hukuki ilişkilerden birinin mevcut olması ve en az kanunda öngörülen süre boyunca faaliyetin devam etmesi.

a) Tarımsal Üretimin Varlığı

Kanunda yer alan bu tanıma göre, bir çiftçinin varlığından bahsedebilmek için öncelikle ortada tarımsal bir üretimin mevcut olması gerekmektedir. Tarımsal üretim kavramı da, Tarım Kanunu m. 3’te tanımlanmakta olup, bu hükme göre tarımsal üretim; toprak, su ve biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri mikroorganizma ve enerji üretimini ifade etmektedir.

b) Tarımsal İşletme ile Kişi Arasında Kanunda Öngörülen Nitelikte Bir Hukuki İlişkiye Sahip Olunması

Bir kişinin çiftçi olarak addedilebilmesi için, tarımsal üretimin gerçekleştirildiği organizasyon ile, yani tarımsal işletme ile bu kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliği de önemlidir. Örneğin, bir tarımsal işletmede hizmet ilişkisi çerçevesinde işçi olarak faaliyet gösteren kimsenin bu kanun çerçevesinde çiftçi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Tarım Kanunu’na göre bir kişinin çiftçi olarak nitelendirilebilmesi için mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı sıfatıyla hareket ediyor olması gerekmektedir.

Mal sahibi kavramı, tarımsal işletme üzerinde mülkiyet hakkı sahibi olan kimseyi ifade etmektedir. Bir tarımsal işletmenin birden fazla maliki varsa, yani tarımsal işletme bir adi ortaklık tarafından işletiliyorsa, her bir ortağın

---

³⁶ Aksi görüş için bkz. BOZER/GÖLE, s. 35.

çiftçi sıfatına sahip olduğundan bahsetmek gerekecektir. Aksi yönde yapılacak olan bir yorum, adi ortaklık şeklinde faaliyet gösteren tarımsal işletme sahiplerinin, TİTRK hükümlerinden faydalanmalarına imkan vermeyecektir. Bu sonuç ise, kanun koyucunun amacına aykırı bir durum yaratacaktır. Kanunun gerekçesinde de ifade edildiği üzere, bu kanunun temel amacı işletmelerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması olduğundan, adi ortaklık şeklinde faaliyet gösteren tarımsal işletmelerin sahiplerinin her birinin çiftçi sıfatını haiz olduğundan bahsetmek yerinde olacaktır.

Kanunda da açıkça ifade edildiği üzere, kişinin çiftçi sıfatını haiz olabilmesi için tarımsal işletme üzerinde malik sıfatıyla faaliyet göstermesi zorunlu değildir. Bu işletmenin maliki ile ürün kirası sözleşmesi yaparak o işletmeyi işleten kimseler de çiftçi sıfatına sahip olup, kredi kuruluşları ile TİTRK hükümleri çerçevesinde rehin sözleşmesi yapabileceklerdir. Kira bedelinin belli bir para olarak belirlenmediği, kiralanandan elde edilen semere veya ürünün bir bölümünün veya belirli bir payın kira olarak belirlendiği hallerde, kiralanana işleten ve kiralanan üzerinde tarımsal faaliyet gösteren kişilerin de çiftçi sıfatına sahip olacağından bahsetmek yerinde olacaktır. Bu tür ürün kirası sözleşmeleri doktrinde katımlı kira olarak adlandırılmakta olup, kanundaki çiftçi tanımında yer alan yarıcı ve ortakçı kavramları ülkemizde görülen katımlı ürün kirası sözleşmelerinin birer türünü oluşturmaktadır³⁷. Ancak şu husus önemle vurgulanmalıdır ki, tarımsal işletmenin maliki olmayan ancak kira vb. sözleşmesel bir ilişki çerçevesinde çiftçi sıfatını kazanan kimseler, ancak kendilerinin malik oldukları mallar üzerinde rehin hakkı tesis edebilirler³⁸. Yoksa, kendilerinin sahip olmadığı malvarlıkları üzerinde rehin hakkı tesis etmeleri mümkün değildir.

c) Süre

Tarımsal üretim faaliyeti ile uğraşan bir kimsenin çiftçi olarak nitelendirilebilmesi için, bu faaliyeti belli bir süre devam ettirmesi şartı aranmaktadır. Tarımsal üretim faaliyeti devamlı bir şekilde gerçekleştirildiği takdirde çiftçilik sıfatının kazanılacağından şüphe yoktur. Ancak şu ifade edilmelidir ki, devamlılık unsuru çiftçilik sıfatının kazanılabilmesi için zorunlu bir şart değildir. Devamlı surette olmasa bile, en az bir üretim dönemi veya yetiştirme

³⁷ Cevdet YAVUZ/Faruk ACAR/Burak ÖZEN, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, İstanbul 2014, s. 706.

³⁸ Başak ŞİT İMAMOĞLU, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir inceleme**, Ankara 2017, s. 17.

devresi boyunca tarımsal üretime devam edilmiş olması, çiftçilik sıfatının kazanılabilmesi için gerekli ve yeterlidir.

d) Çiftçi Kayıt Sistemine Kayıt Zorunluluğu

Tarım Kanunu'nda yer alan çiftçi tanımlamasında çiftçi sıfatına sahip olunması için tarım faaliyetleri ile uğraşan kişilerin Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kaydolmaları zorunlu olarak öngörülmemekle birlikte, TİTRK m. 4'te ve Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 9'da yer alan düzenleme gereği, çiftçilerin rehin sözleşmesinin tarafı olmalarında halinde Çiftçi Kayıt Sistemi numarasının sözleşmeye yazılması zorunlu olarak öngörülmüştür. Bu durumda, bu sisteme dahil olmayan çiftçiler, dolaylı olarak kayıt numarasına da sahip olmayacağından, TİTRK hükümleri çerçevesinde rehin sözleşmesi yapacak olan çiftçilerin Çiftçi kayıt sistemine kaydolmalarının zorunlu olduğundan bahsetmek gerekmektedir³⁹.

4. Üretici Örgütü

Üretici örgütleri, toptan veya perakende olarak kendi üyelerine ait olan malları alıp satabilen, diğer üretici örgütleri ile mal alış veriş yapabilmeye yeten tüzel kişiliği haiz yapılar olduğundan, ticaret hayatında yer almanın doğal bir gereği olarak zaman zaman finansmana ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu sebeple, üretici örgütlerinin de alacaklılarına sağlayacağı teminatların çeşitlendirilmesi hiç şüphesiz ki finansmana erişim açısından kolaylık sağlayacaktır.

Üretici örgütleri kavramı, TİTRK m. 2'de tanımlanmakta olup, buna göre üretici örgütleri, üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri ifade etmektedir. Üretici örgütü kavramına ilişkin olarak kanunda öngörülen tanım yeterli görülmemiş, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 4 f. 1 bent (r)'de üretici örgütünün tanımına yeniden şekil verilmiştir. Bu tanıma göre üretici örgütü kavramı, "4/8/2012 tarihli ve 28374 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan *Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan üretici örgütü belgesine sahip kooperatifler ve tarımsal üretici birlikleri ile üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri*" ifade etmektedir. Yine Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik içerisinde üretici örgütleri ayrıca tanımlanmış ve bu tanıma göre de, üre-

---

³⁹ ANTALYA/ACAR, s. 20-21.

ticiler tarafından 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ve 45/2 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun uyarınca kurulan kooperatifler ile 5299 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu'na göre kurulan tarımsal üretici birlikleri, üretici örgütü belgesi almak şartıyla üretici örgütü olarak olarak tanımlanmıştır.

Kanun koyucunun rehin sözleşmesinin taraflarını özel olarak belirlemiş olması ve bu kapsam dışındaki kişilerin rehin sözleşmesine taraf olamaması gerektiği düşüncesi karşısında, üretici örgütü kavramının sınırlarının kanunda oldukça belirsiz bir şekilde tanımlanması ve daha sonrasında somut çerçevenin yönetmelik hükümleri ile şekillendirilmesi yerinde olmamıştır. Ayrıca Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik hükümlerinde yine kanunda öngörülmemiş bir şart aranmış ve üretici örgütlerinin Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik kapsamında bir üretici örgütü belgesi alması şartı öngörülmüştür. Yönetmelik aracılığıyla getirilen kuralların ve sınırların bir ihtiyaca binaen getirildiği düşünülse dahi, bu düzenlemelerin en azından kanun hükümleri ile öngörülmesi daha isabetli olurdu.

Ancak şu da ifade edilmelidir ki, TTK m. 124 uyarınca kooperatifler ticaret şirketi olarak açıkça ifade edilmiş olup, TTK m. 16 uyarınca da ticaret şirketleri ticari işletme işletip işletmediklerine bakılmaksızın tacir olarak düzenlenmişlerdir. Dolayısıyla, kanunda üretici örgütlerinin TİTRK kapsamında rehin verebilecekleri açıkça düzenlenmeseydi dahi, tarımsal amaçlı olarak kurulan kooperatiflerin bu kanun kapsamında yine de rehin verebileceğinden bahsetmek gerekirdi. Zira bu kooperatifler TTK çerçevesinde tacir sıfatına sahip olduğundan, ve TİTRK m. 3 f. 1 bent (a) gereği, tacirler bu kanun çerçevesinde taşınır sözleşmesinin tarafı olabildiğinden, kooperatiflere ilişkin özel bir düzenleme almasaydı da aynı sonuca varılabilmesi mümkündü.

5. Serbest Meslek Erbabı

Serbest meslek rebabı, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu m. 66'da tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre, “*serbest meslek faaliyetini mutat meslek halinde ifa edenler, serbest meslek erbabıdır*”. Kanuni tanımda görüldüğü üzere serbest meslek erbabı, serbest meslek faaliyeti kavramı üzerinden açıklanmaktadır. Dolayısıyla, serbest meslek erbabının belirlenebilmesi için öncelikle serbest meslek faaliyetinin ortaya konulması gerekmektedir. Serbest meslek faaliyeti GVK m. 65 hükmünde tanımlanmakta olup, bu tanıma göre, bir eko-

nomik faaliyetin sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye ve ihtisasa dayanan ve ticari mahiyeti olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın kişisel sorumluluk altında kendi adına ve hesabına yapılması halinde serbest meslek faaliyetinden bahsedilmektedir.

Kanunda yer alan tanımdan yola çıkılarak serbest meslek faaliyetinin öne çıkan özellikleri şu şekilde ortaya konabilir: faaliyetin sermayeden çok mesleki bilgi ve uzmanlığa dayanması, faaliyetin bağımsız şekilde icra edilmesi, faaliyetin süreklilik göstermesi⁴⁰.

Faaliyetin sermayeden çok mesleki bilgi ve uzmanlığa dayanması ile kastedilen, faaliyeti gerçekleştiren kişinin ortaya koyduğu emek karşısında, konulan sermayenin daha fazla ağırlığının olmamasıdır. Bu çerçevede ortaya konulan emek, belli bir uzmanlığı ve şahsi mesaiyi gerektiren nitelikli bir emektir⁴¹. Kendi özel bürosunda faaliyet gösteren avukatlar, kendi muayenehanesinde faaliyet gösteren doktorlar bu tanım kapsamında birer serbest meslek faaliyeti gerçekleştiren, serbest meslek erbablarıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, ortada her ne kadar mesleki bilgi ve uzmanlık varsa da, sermayenin ağır basmaması gerektiğidir. Aksi halde, serbest meslek faaliyetinden değil, GVK m. 37 vd. hükümleri gereği ticari faaliyetten bahsedilir⁴². Örneğin, bir doktorun tek başına bir muayenehanede çalışması serbest meslek faaliyeti olarak nitelendirilebilirken, bir doktorun bir özel hastane açarak işletmesinde sermaye unsuru ön plana çıktığından burada serbest meslek faaliyetinden ziyade, ticari bir faaliyetin gerçekleştiğinden bahsetmek yerinde olacaktır⁴³.

Faaliyetin bağımsız şekilde görülmesi ile kastedilen ise, ilgili faaliyeti gerçekleştiren kişinin bir başkasına hizmet ve benzeri bir ilişki ile bağlı olmasını ifade etmektedir⁴⁴. Nitekim, kanunda yapılan tanımda yer alan “kendi nam ve hesabına” ifadesi tam olarak bu şartı ortaya koymaktadır. Bu ilke göz önünde bulundurulduğunda, kendi özel bürosunda faaliyet gösteren avukat-

---

⁴⁰ Doğan ŞENYÜZ/Mehmet YÜCE/Adnan GERÇEK, **Türk Vergi Sistemi**, Bursa 2016, s. 61,62; Doktrinde **Bilici**, serbest meslek faaliyetinin unsurlarını sayarken, sayılan unsurların yanı sıra, faaliyetin ticari nitelikte olmaması gerektiğini de eklemektedir. İlgili görüş için bkz. Nurettin BİLİCİ, **Türk Vergi Sistemi**, C. II, Ankara 2015.

⁴¹ ŞENYÜZ/YÜCE/GERÇEK, s. 61; M. Kamil MUTLUER, **Vergi Özel Hukuku**, İstanbul 2007, s. 90.

⁴² MUTLUER, s. 90.

⁴³ MUTLUER, s. 90.

⁴⁴ ŞENYÜZ/YÜCE/GERÇEK, s. 62; BİLİCİ, s. 46.

lar serbest meslek erbabı olarak değerlendirilebilirken, bir kamu kurumunda ya da özel bir kurum ya da kuruluşta hizmet ve benzeri ilişki çerçevesinde faaliyet göstermesi halinde, serbest meslek erbabı olarak değerlendirilmeleri mümkün değildir.

Serbest meslek faaliyetlerinin unsurlarına ilişkin son olarak, bu faaliyetin süreklilik arz etmesi gerektiği ifade edilmelidir⁴⁵. Serbest meslek erbabına ilişkin kanuni tanımda yer alan “mutat meslek” kavramı, faaliyetin sürekli bir biçimde yapıyor olması gerekliliğini ortaya koymaktadır⁴⁶.

GVK m. 65 hükmünde serbest meslek faaliyetinin tanımı ortaya konulduktan sonra, aynı hükmün üçüncü fıkrasında bazı faaliyetler tek tek sayılmış ve bu faaliyetlerden elde edilen gelirler, yukarıda ifade edilen unsurları taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın serbest meslek kazancı olarak belirlenmiştir. Bu hükümde, tahkim işleri dolayısıyla hakemlerin aldıkları ücretler ile kollektif, adi komandit ve adi şirketler tarafından yapılan serbest meslek faaliyeti neticesinde doğan kazançlar da, serbest meslek kazancı olarak değerlendirilmiştir. Bu hükmün TİTRK hükümleri çerçevesinde önemi tahkim işlerinde hakemlik yapanlara ilişkindir. Zira, kollektif ve adi komandit şirketler, TTK m. 16 ve 124 hükümleri gereği tacir olduğundan, bu şirketlerin TİTRK hükümleri çerçevesinde taşınır rehni sözleşmesi yapabileceklerinde herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Adi ortaklık tarafından yürütülen serbest meslek faaliyetinde adi ortakların serbest meslek erbabı olarak sayıldığı da GVK m. 66 f. 2’de açıkça düzenlenmektedir. Şu halde tahkim işlerinde hakemlik yapanların GVK m. 65 f. 3 gereği, başkaca herhangi bir şart aranmaksızın serbest meslek erbabı olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığının ele alınması gerekmektedir. GVK hükümlerinde serbest meslek erbabı özel olarak tanımlanmış olup, bazı meslek grupları şartları taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın serbest meslek erbabı olarak değerlendirildiğinden, bu meslek grupları arasında sayılmayan hakemlerin serbest meslek erbabı olarak değerlendirilmesi için kanunda serbest meslek faaliyetlerine ilişkin tüm unsurları taşıması gerektiğinden bahsetmek yerinde olacaktır. Yani sadece GVK m. 65 f. 3 düzenlemesi gereği bu kişilerin kazancı serbest meslek kazancı niteliğinde olsa da, bu kişiler doğrudan serbest meslek erbabı sıfatını kazanamayacaktır.

GVK m. 66’nın ikinci fıkrasında da bazı meslek grupları sayılarak, bunların taşıdığı özelliklere bakılmaksızın kanunen serbest meslek erbabı olarak

⁴⁵ BİLİCİ, s 46; MUTLUER, s. 91.

⁴⁶ ŞENYÜZ/YÜCE/GERÇEK, s. 62.

tanımlandıkları görülmektedir. Bu hükme göre gümrük komisyoncuları, bolumum borsa ajan ve acenteleri, noterler, noterlik görevini ifa ile mükellef olanlar; bizzat serbest meslek erbabı tarifine girmemekle beraber serbest meslek erbabını bir araya getirerek teşkilat kurmak veya bunlara sermaye temin etmek suretiyle veya sair suretlerle serbest meslek kazancından hisse alanlar; serbest meslek faaliyetinde bulunan kollektif ve adi şirketlerde ortaklar, adi komandit şirketlerde komandite ortaklar; dava vekilleri, müşavirler, kurumlar ve tüccarlarla serbest meslek erbabının ticarî ve meslekî işlerini takip edenler ve konser veren müzik sanatçıları; Vergi Usul Kanununun 155 inci maddesinde belirtilen şartlardan en az ikisini taşıyan ebe, sünnetçi, sağlık memuru, arzuhalci, rehber gibi mesleki faaliyette bulunanlar serbest meslek erbabı olarak sayılmışlardır.

II. Her İki Tarafın da Tacir ve/veya Esnaf Olduğu Taşınır Rehni Sözleşmeleri

Ticari işletmelerin ve esnaf işletmelerinin faaliyetlerinde finansmana kolaylıkla erişebilmesini sağlamak amacıyla TİTRK m. 3 f. 1 bent (b)'de, sözleşmenin her iki tarafının da tacir ya da esnaf olması şartıyla zilyetliğin nakli şartı aranmaksızın taşınır rehni kurabilecekleri ifade edilmiştir. Bu düzenleme uyarınca rehin alacaklısı bir tacir ya da esnaf ise, rehin veren kişi ancak ve ancak tacir ya da esnaf olabilmektedir. Bu ihtimalde çiftçi, serbest meslek erbabı ya da üretici örgütü bu kapsamın dışında bırakılmıştır.

Mülga TİTRK hükümlerine nazaran rehin alacaklısı olabilecekleri oldukça genişleten bu hüküm bir takım riskleri de beraberinde getirmektedir. Gerçekten yürürlükten kaldırılan TİTRK m. 2'nin gerekçesi incelendiğinde, gerçek kişilerin rehin alacaklısı olma ihtimalinin özellikle kapsam dışı bırakıldığı, ekonomik olarak zor durumda olan tacirlerin yüksek faizli kredi veren kişilerden borç temin etmesine sebep olabileceği ve bu durumun tefeciliği teşvik edecek bir sonuç doğuracağı ifade edilmiştir. Tacirlerin birbirlerine kredi sağlayarak destek olmasının faydalı olacağı, ancak bu durumun taşıdığı risklerin daha fazla olduğu özellikle vurgulanmıştır.

Günümüzde zor durumda kalan tacirler açısından bu riskin ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Piyasa şartlarının çok üzerinde faiz vererek çalışan kişi ya da kurumlar elde ettikleri gelirler ve sahip oldukları organizasyon itibarıyla büyük oranda tacir sıfatına sahip olacaklardır. Dolayısıyla bu kimselerin rehin alacaklısı olabilmesi söz konusudur. Ekonomik olarak güçlü bir işletme olsa da, anlık bir likidite sıkışıklığına düşen bir tacir ya da esnafın,

içinde bulunduğu zor durum sebebiyle bu nitelikte faaliyet yürüten kişi ya da kişilerden borç alma yolunu tercih etmesi gündeme gelebilecektir ki, bu düzenleme tefecilik faaliyeti yürüten kişilere menfaat sağlamış olacaktır. Bu düzenleme tacir ve esnafın birbirine destek olacağı düşüncesi ile getirilmiş iyi niyetli bir düzenleme olsa da, yaratabileceği olumsuzluklar sebebiyle yeniden gözden geçirilmelidir⁴⁷.

III. Rehin ile Teminat Altına Alınan Alacağın Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu m. 3'de Sayılanlar Dışındaki Birisine Alacağın Temlikinin Etkisi

Ticari işlerde taşınır rehnine ilişkin olarak TİTRK hükümleri, zilyetliğin nakli şartı aranmaksızın yapılacak olan taşınır rehni sözleşmesinin tarafı olabilecek kişileri sayma yoluyla sınırlamış gözükmektedir⁴⁸. Sözleşmenin tarafları inceleme konusu edilirken, rehne konu alacağın kanunda sayılan kişiler dışındaki başka birisine devri halinde sözleşmenin akıbetinin de ele alınması yerinde olacaktır.

Sözleşmeye taraf olabilecek kişilerin sınırlı bir biçimde sayılması durumu, mülga TİRK hükümlerinde de söz konusu idi ve o dönemde yapılan tartışmalar, günümüzde de anlamını korumaktadır. Ancak, TİTRK hükümleri gereği, mülga TİRK'den farklı olarak, rehin alacaklısı olabilecek kimseler arasında tacirler de sayılmış olduğundan bu tartışmanın önemi önceye nazaran daha azdır.

Bu konuya ilişkin olarak mülga TİRK döneminde oluşan hakim görüş, rehin kurulduktan sonra rehlinli alacağın kanunda sayılanların dışındaki bir kişiye devredilmesi halinde rehin hakkının mevcudiyetini koruyacağı yönünde teşekkül etmiştir. Bu görüş, TİRK hükümlerinde rehin alacaklısı olabilecek kişilere ilişkin sınırlamanın ancak rehlin kurulması anında aranacağını, daha sonradan rehlinli alacağın bu şartı sağlamayan bir başkasına temlik edilmesi halinde rehin hakkına hanel getirmeyeceğini ifade etmekteydi⁴⁹.

Hakim görüşün aksi yönünde görüş beyan eden azınlık görüşü ise, mülga TİRK'de öngörülen düzenleme ve kanun koyucunun bu düzenlemeleri ge-

⁴⁷ Aynı yöndeki eleştiriler için bkz. ŞİT İMAMOĞLU, s. 15.

⁴⁸ BOZER/GÖLE, s. 33.

⁴⁹ Seza REİSOĞLU, Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme, **Bankacılar Dergisi**, Y. 2003, S. 47, s. 110; ARKAN, s. 50; KAYIHAN, s. 30; KENDİGELEN (ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN), s. 231, § 435; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, s. 204; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 43; TOPÇUOĞLU/ÇON, s. 190.

tirme amacı göz önünde bulundurularak rehin alacaklısı olabilecek kişilere ilişkin getirilen sınırlamanın rehin hakkı tesis edildikten sonra da uygulanması gerektiğini, yani rehin kurulduktan sonra alacak temlik edildiği takdirde rehin hakkının da TBK m. 189 hükmü gereği alacaklıya geçebilmesi için, temlik alan kişinin TİRK hükümleri gereği rehin alacaklısı olabilecek kişilerden olması gerektiğini savunmaktaydı⁵⁰.

TİTRK hükümleri, mülga TİRK'den farklı olarak rehin alacaklısı olabilecek kişilere tacirleri de ekleyerek, zilyetliğin nakli şartının aranmadığı özel nitelikli taşınır rehninin uygulama alanını oldukça genişletmiştir. Rehin alacaklısı olabilecek kişilerin çerçevesi genişlemiş olsa da, bu konudaki kanuni sınırlama halen yerini korumaktadır. Kanunda sayılan kişiler dışındaki üçüncü kişilere rehin konusu alacağın temlik edilmesi halinde, rehin hakkının akıbetinin tespit edilebilmesi bakımından ilgili hükmün konuluş amacının tartışma konusu yapılması yerinde olacaktır. TİTRK hükümlerinin gerekçesinde bu konuda herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Benzer bir sınırlamanın mevcut olduğu mülga TİRK m. 2 hükmünün gerekçesi incelendiğinde, rehin alacaklısı olabilecek kişilerin özellikle tüzel kişiliği haiz kuruluşlar ile sınırlandığı, aksi yönde bir düzenleme halinde zor durumda kalan tacirlerin yüksek faizli krediler alabileceği ve ticari işletme rehninin tefeciliği teşvik edebileceği ifade edilmiştir. Kanun'un düzenleme amacı göz önünde bulundurulduğunda, rehin alacaklısı olabilecek kişilerin özellikle sınırlandırıldığı ve bu kişiler dışındaki kimselerin ticari işletme rehninden faydalanmalarının mümkün olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

TİTRK hükümlerinin de, mülga TİRK'de olduğu gibi benzer bir amacı taşıdığı kabul edilmesi yerinde olacaktır. Aksi takdirde rehin alacaklısı olabilecek kişiler açısından böyle bir sınırlama getirilmesi anlamını yitirecektir. Dolayısıyla rehin hakkına konu edilen alacak sonradan kanunda sayılanlar dışındaki birisine devredildiğinde alacağı devralan kişinin rehin hakkından faydalanamıyor olması yerinde bir çözüm olacaktır. Mülga TİRK döneminde ağırlıklı görüş olan aksi yöndeki görüşün kabul edilmesi halinde, azınlık görüşünün de haklı olarak belirttiği üzere, bu husus çok kolay bir biçimde kanuna

---

⁵⁰ H. Ali DURAL, Ticari İşletme Rehni ile Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK m. 2'de sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armağan, Y. 2004, s.326 vd.; ŞENER, s. 30; ERGÜNE, s. 65, Dn. 29; Alpay ANTMEN, **Ticari İşletme Rehni**, Ankara 2001, s. 75-76.

karşı hilenin önünü açabilecek durumdadır⁵¹. Bu risk, TİTRK'in yürürlüğe girmesiyle daha da önemli bir hale gelmiştir. Zira tacirlerin de rehin alacaklısı olduğu kabul edilmiş olup, herhangi bir tacirin aracı olarak kullanılması suretiyle yüksek faizli kredi sağlayan bazı unsurların rehin hakkı kazanmasına sebep olunacak ve TİRK m. 2 gerekçesinde kaçınıldığı ifade edilen tefecilik faaliyeti adeta teşvik edilmiş olacaktır. Dolayısıyla, bu riski tamamen ortadan kaldırmamakla beraber bir nebze de olsun engelleyebilmek adına, alacak üçüncü kişilere devredildiği takdirde, devralan üçüncü kişi kanunda sayılanlardan birisi değilse, rehin hakkının alacağı devralana geçmeyeceğinin kabulü yerinde olacaktır⁵².

Rehin sözleşmesi yapıldıktan sonra rehin hakkının sıradan bir teminattan farkının kalmadığına ilişkin görüşe katılmak kanaatimizce mümkün gözükmemektedir. Özellikle ticari işletmenin tamamının rehnedilmesi söz konusu olduğunda bu rehin hakkının sıradan bir teminat ile aynı olmadığı görülecektir. Zira özellikle ticari işletmeler, yaşayan bir canlı gibi faaliyetlerini sürdüren ve bu faaliyetleri ile gelir elde eden, elde ettiği gelir ile alacaklarını ödeyen, işçi istihdam eden, üretime katkı sağlayan ekonomik birimlerdir. Hukukumuzda ticari faaliyetlerin mümkün olduğunca devamlılığının sağlanması amaçlanmaktadır. Özellikle icra ve iflas hukukunda öngörülen iflas erteleme ve konkordato kavramlarının amacı işletmelerin devamlılığını sağlayarak hem tüm alacaklıları tatmin etmek, hem de işletmelerin devamlılığını sağlamaktır. Ticari işletme rehnine de bu yönden bakılmalı, sıradan teminatlardan ayrı tutulmalıdır. Dolayısıyla, ticari işletmenin mevcudiyetini ve devamlılığını tehlikeye düşürecek düzenlemelerden ve yorumlardan kaçınmak hukukumuzun genel sistematığına daha uygun gözükmemektedir.

SONUÇ

İşletmelerin finansmana erişimlerini kolaylaştırmayı hedefleyen TİTRK'in yürürlüğe girmesiyle birlikte, zilyetliğin devri şartına bağlı olmayan taşınır rehni sözleşmesi yapabilecek kimseler hem rehin alanlar hem de rehin verenler yönünden oldukça genişletilmiştir.

Rehin alabilecek kişilerin, mülga TİRK'e nazaran oldukça geniş bir çerçeve ile belirlendiği görülmektedir. Kredi kuruluşu kavramı mümkün olduğunca geniş tanımlanmıştır. Özellikle, rehin verenin tacir veya esnaf olduğu

⁵¹ DURAL, s. 328-329; ŞENER, s. 30.

⁵² Aksi yöndeki görüş için bkz. ANTALYA/ACAR, s. 33-34.

durumlarda tacir ve esnafların da TİTRK hükümleri kapsamında taşınır rehni sözleşmesi yapılmasına imkan tanınmıştır. Bu durum, işletmelerin finansmana erişimi konusunda şüphesiz bir takım faydalar sağlasa da, yüksek faizle kredi veren illegal yapıların mevcudiyetini artırma gibi riskleri de beraberinde getirmektedir.

Mülga TİRK'in yürürlükte olduğu dönemde sadece sicile kayıtlı tacirler ve esnaflar rehin verebilirken, TİTRK hükümlerinde tacir ve esnafların yanı sıra serbest meslek erbabları, çiftçiler ve üretici örgütleri de kapsam dahiline alınmış, bu suretle taşınırının zilyetliğini devretmeksizin rehin verebilecek kişilerin çerçevesi oldukça genişletilmiştir.

Son olarak, TİTRK hükümlerinde rehin alabileceklerin çerçevesi oldukça geniş belirlenmiş olup, bu sayılanların dışında kalan kimselerin bu haktan faydalanmalarının mümkün olmadığını söylemek gerekmektedir. Zira, özellikle tacirlerin de rehin alan konumunda olabilecekleri bu sözleşmelerde, kanuna karşı hile yoluyla kanunda belirlenmeyen kişilerin rehin alabilmesine imkan sağlamak oldukça kolaylaştırılmıştır. Bu durum şüphesiz ki kanun koyucunun rehin alabilecek kişileri sınırlama amacına ters düşmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTOP, Atilla: **Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi**, Ankara 1990.
- AKİPEK, Jale G./AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya: **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku**, İstanbul 2007.
- ANTALYA, Gökhan/ACAR, Faruk: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul 2017
- ANTMEN, Alpay: **Ticari İşletme Rehni**, Ankara 2001.
- ARKAN, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara 2014.
- AYHAN, Rıza/ ÖZDAMAR, Mehmet/ ÇAĞLAR, Hayrettin: **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara 2017.
- BİLGİLİ Fatih/ DEMİRKAPI Ertan, **Ticari İşletme Hukuku**, Bursa 2012.
- BİLİCİ, Nurettin: **Türk Vergi Sistemi**, C. II, Ankara 2015.
- BOZER, Ali/GÖLE, Celal: **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara 2017.
- DEMİRKAPI, Ertan: Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi, **GÜHFD**, C. XVII, Y.2013, Sa. 1-2, s. 371-441.
- DURAL, H. Ali: Ticari İşletme Rehni ile Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK m. 2’de sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, Y. 2004, s. 323-330.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: **Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku**, İstanbul 2017.
- ERDEM, Ercüment: Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar, **Bankacılar Dergisi**, Y. 2011, S. 76, s. 42-60.
- ERGÜL, Nuray/DUMANOĞLU, Sezai: **Finansal Kiralama Sözleşmesi**, Ankara 2003.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan: **Hukumumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu**, İstanbul 2002.
- ERTAŞ, Şeref: Ticari İşletme Rehni, **DEÜHFD**, Y. 2005, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağan, C. 7, Özel Sayı, s. 39-50.

- KAYIHAN, Şaban: **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul 1996.
- MUTLUER M. Kamil: **Vergi Özel Hukuku**, İstanbul 2007.
- OĞUZMAN Kemal/ SELİÇİ Özer/ OKTAY-ÖZDEMİR Saibe: **Kişiler Hukuku**, İstanbul 2016.
- POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, İstanbul 2017.
- REİSOĞLU, Seza: **Bankacılık Kanunu Şerhi**, C. I, Ankara 2015.
- REİSOĞLU, Seza **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara 1977.
- REİSOĞLU, Seza: Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme, **Bankacılar Dergisi**, Y. 2003, S. 47, s. 107-121.
- ŞENER, Oruç Hami: **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara 2016.
- ŞİT İMAMOĞLU, Başak: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir inceleme**, Ankara 2017.
- TOPÇUOĞLU Metin/ÇON Ömer, Ticari İşletme Rehininde Rehin Alacaklısının Korunması, **TBB**, Y. 2011, S. 93, s. 174-214.
- TOPUZ, Murat: **Finansal Kiralama Sözleşmesi**, Ankara 2013.
- TOROSLU M. Vefa: **Hukuksal ve Finansal Açından Faktoring**, İstanbul 2011.
- ŞENYÜZ Doğan / YÜCE Mehmet / GERÇEK Adnan, **Türk Vergi Sistemi**, Bursa 2016.
- ÜLGEN Hüseyin/HELVACI Mehmet/KENDİGELEN Abuzer/KAYA Arslan/ NÖMER Ertan Füsün: **Ticari İşletme Hukuku**, İstanbul 2015.
- YAVUZ Cevdet /ACAR Faruk /ÖZEN Burak, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, İstanbul 2014.

KISALTMALAR

- bkz.** : Bakınız
- C.** : Cilt
- Dn.** : Dipnot
- DEÜHFD** : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- ESMKK** : 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu
- f.** : Fıkra
- FKFFŞK** : 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
- GÜHFD** : Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- GVK** : 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- m.** : Madde
- RG** : Resmi Gazete
- S.** : Sayı
- s.** : Sayfa
- TBBD** : Türkiye Barolar Birliği Dergisi
- TBK** : 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
- TİRK** : 1447 Sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu
- TİTRK** : 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
- TTK** : 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
- vd.** : Ve devamı
- Y.** : Yıl